

УДК 613.955

ХАРАКТЕРИСТИКА АСОРТИМЕНТУ ТА ТРИВАЛОСТІ КОНТАКТУ ДІТЕЙ З ІГРАШКАМИ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Платонова А.Г., Яцковська Н.Я., Шкарбан К.С., Саєнко Г.М.

ДУ «Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України», м. Київ

Навчально-виховна робота в дошкільних навчальних закладах (далі ДНЗ) різних типів та форм власності має відповідати основним концептуальним положенням Базового компонента дошкільної освіти, яким визначено вимоги до рівня освіченості, розвиненості й вихованості дитини 6 (7) років перед її вступом до школи. Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей і передбачає набуття дитиною дошкільного віку різних компетенції за рахунок певних видів діяльності (ігрової, рухової, природничої, предметної, образотворчої, музичної, театральної, літературної, сенсорно-пізнавальної, математичної, мовленнєвої, соціокультурної та ін.) і вимагає практичного засвоєння дитиною системи елементарних (доступних) знань про себе та довкілля, моральних цінностей, умінь доречно застосовувати набуту інформацію.

Базовий компонент визначає зміст і структуру дошкільної освіти за його інваріантною і варіативною складовими. Інваріантна складова змісту дошкільної освіти формується на державному рівні і є обов'язковою для закладів дошкільної освіти різних типів і форм власності. З огляду на важливість дошкільного дитинства як базового періоду для формування способів пізнання, розуміння та відображення внутрішньої (психічної) та зовнішньої (Всесвіт) картини світу. Варіативна складова змісту дошкільної освіти визначається адміністрацією закладу з урахуванням особливостей регіону, типу навчального закладу, індивідуальних освітніх запитів дітей та побажань батьків.

Реалізація Базового компонента забезпечується освітніми програмами, що затверджені або рекомендовані Міністерством освіти і науки України. На даний час чинними є такі програми: комплексні («Оберіг», «Впевнений старт», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля»,

«Соняшник», «Я у світі», «Стежина») та парціальні програми («Про себе треба знати, про себе треба дбати», «Грайлик», «Радість творчості», «Граючись, вчимося. Англійська мова») [1]. У сучасній Україні дошкільні заклади мають право самостійно обирати програму виховання дітей з комплексу варіантних програм, затверджених Міністерством освіти і науки України, а також розробляти і впроваджувати власні.

Основним видом діяльності дітей дошкільного віку є гра, яка має на меті, передусім, всебічний розвиток дитини. В межах саме ігрової діяльності відбуваються найважливіші зміни у дитячій психіці: виникають визначальні для успішного розвитку утворення, максимально виявляються психічні властивості й процеси, розвиваються ключові риси характеру, започатковуються базові особистісні якості, відбувається становлення образу «Я» [2]. Ігрова діяльність дошкільників є основою виникнення інших специфічних видів дитячої діяльності, які пізніше відокремлюються від гри і набувають самостійного значення, наприклад, праця, учіння, художня творчість. Від трьох до шести-семи років дитячі ігри проходять досить значний шлях розвитку: гра-маніпулювання з предметами, індивідуальна предметна гра конструктивного типу, колективна сюжетно-ролева гра, індивідуальна і групова творчість, ігри-змагання, ігри-спілкування, домашня праця. Приблизно за рік або два до вступу до школи до названих видів діяльності додається ще один – учбова діяльність [3].

Головним засобом гри дитини-дошкільника є іграшка, яка відповідає потребам дитини в активній діяльності, допомагає здійснити свої задуми, заглибитися в обрану роль, зробити дії реальними. Функцією іграшки є розвивати, розважати і виховувати, тобто сприяти формуванню особистості дитини [4]. Іграшки є невід'ємною частиною розумового, фізичного і естетичного розвит-

ку дитини. Вони сприяють її своєчасному нервово-психічному і фізичному розвитку, а також розвитку мовлення, пам'яті, емоцій, позитивно впливають на настрій і поведінку.

У кожному віці дитині потрібні різні за тематикою і призначенням іграшки: образні або сюжетні (ляльки, фігурки тварин, меблі, посуд); технічні (транспортні, конструктори, технічні агрегати); іграшки – «знаряддя праці» (совочок, сачок, молоток, викрутка, щітка, іграшки імітуючи прості засоби праці дорослих); іграшки-забави; театральні, музичні, спортивні іграшки тощо. Так, для дітей молодшого дошкільного віку потрібні іграшки, що розвивають координацію рухів, орієнтацію, стимулюють дитячу творчість та активну дію. Корисні для дітей цього віку дидактичні іграшки. Граючи з ними, діти вчаться розрізняти колір, форму, величину предмету. До таких іграшок відносяться розбірні іграшки (піраміди, мозаїка, пазли, різноманітні конструктори тощо), які вправляють дітей в аналізі, синтезі і узагальненні, сприяють розвитку зосередженості і стійкості уваги. У дітей від 3 до 6 років сюжетно-образні іграшки, розвивають творчість, уточнюють і розширюють кругозір дитини, його соціальний досвід, формують у дитини уявлення про навколишній світ і про себе самого, оскільки за допомогою таких іграшок можна створювати і моделювати реальні життєві ситуації і події. У рамках сюжетно-ролевої гри формуються трудова діяльність, в якій відпрацьовуються складні за своєю структурою навички; продуктивна діяльність, що є істотним чинником розвитку процесів пізнавальних; та образотворча діяльність, в якій співвідносяться інтелектуальні і афективні процеси. Музичні іграшки, що точно настроєні і правильно звучать, розвивають слух і музичну пам'ять дитини. Спортивні іграшки сприяють фізичному вихованню дітей, а спортивні ігри поступово прищеплюють навички поведінки в колективі та вчаться підкорятися правилам [5].

Тобто, визначальним чинником формування асортименту іграшок у ДНЗ є ігрова діяльність, зміст якої змінюється в процесі росту та розвитку дитини.

Сучасні іграшки характеризуються різноманітністю, як за функціональним і віковим призначенням, так і кількістю використаних

для їх виготовлення матеріалів (дерево, гума, латекс, метал, пластмаси, папір, картон, тканина різного походження, тощо) [6].

Метою роботи було встановити фактичний асортимент іграшок у ДНЗ, їх розподіл за функціональним призначенням та складом сировини, тривалість використання іграшок дітьми впродовж доби у ДНЗ.

Матеріали та методи. Для досягнення мети проведено анкетування вихователів 68 груп дошкільних закладів м. Києва. Загальна кількість дітей склала 1440 віком від 2 до 6,5 років.

Була розроблена анкета-опитувальник, яка дозволила визначити види іграшок для дітей, середню тривалість безпосереднього контакту дітей з іграшками під час перебування у ДНЗ, розподіл іграшок за функціональним призначенням та складом сировини, котрі діти використовують в організованому колективі. Опитування проводилось конфіденційно, передбачалось декілька варіантів відповідей. Проведено аналіз нормативно-правових та нормативно-методичних документів МОН України з питань використання іграшок у ДНЗ.

Методи дослідження – соціологічні, математико-статистичні.

Результати були оброблені в електронних таблицях Excel за допомогою методик варіаційної статистики [7].

Результати та обговорення. Аналіз результатів анкетування свідчить, що середній вік дітей становив $4,22 \pm 0,17$ років, середня наповнюваність груп – $21,18 \pm 0,57$ дітей.

Виховання і навчання дітей від 2 до 7 років в досліджуваних дитячих дошкільних закладів здійснювалась відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти та реалізувалась через Програму «Дитина», яку створено працівниками Київського міжрегіонального інституту вдосконалення вчителів ім. Б. Грінченка та рекомендовано наказом Міністерства освіти і науки України від 08.12.2010 №1/11-11177. [8]. Інваріантна частина Програми містить наступні освітні лінії: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини». Варіантна частина презентує освітні лінії «Комп'ютерна грамота»,

«Іноземна мова», «Хореографія», «Шахи» [9].

Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Дитина» визначає основні вимоги до облаштування предметного середовища у дошкільному навчальному закладі, а саме: різноманітність, варіативність, доступність для ознайомлення та використання іграшок, предметів, фізкультурного обладнання тощо. Загальну схему підбору іграшок в дошкільних навчальних закладах за видами, а також їх орієнтовну кількість на групу дітей пропонує Наказ Міністерство освіти і науки України від 11.09.2002 №509 затверджено «Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу».

Аналізуючи асортимент іграшок для дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку в досліджуваних нами дошкільних навчальних закладах слід зазначити, що іграшки були підібрані у відповідності до вищезначеного документу, з урахуванням вікових особливостей розвитку дітей і етапами формування у них ігрової діяльності, та мали позитивні висновки Державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

Щодо наявності та використання іграшок окремих видів, то за даними вихователів групи мали наступні іграшки.

Ляльки. Фігурки людей та тварин. В молодшій дошкільній групі використовують ляльок середнього розміру, з реалістичною передачею образу (немовлята, однолітки, дорослі). За своєю конструкцією та зовнішніми характеристиками ляльки для даної вікової групи створені максимально функціональними, з рухливими руками та ногами, зручними для купання та переодягання, з придатними для розчісування перуками, рухливими очима тощо. Крім того, в наявності м'яконабивні іграшки (котики, собачки та інші знайомі тварини). Для дітей середнього та старшого віку підібрані ляльки з більш реалістичними і деталізованими рисами. В наявності також ляльки, що мають різне функціональне значення (лялька-малюк, ляльки, що імітують певні професії: лялька-лікар, лялька-водій, лялька-вожак тощо). Крім того, є ляльки в національних українських костюмах і народні – ляльки-мотанки. Групи також оснащені іграшками, що є прототипами пер-

сонажів відомих літературних творів, мультфільмів, дитячих телевізійних передач, іграшкові сюжетні та тематичні набори (динозаврів, роботів тощо) розмір яких дрібний, придатний для розгортання режисерських ігор.

Матеріалом для виготовлення ляльок та фігурок є пластмаса, гума, деревина, тканина, штучне хутро.

Предмети лялькового вжитку. З іграшок цього виду дошкільні заклади мають ляльковий посуд (столовий, чайний, кавовий, кухонний), меблі для ляльок (спальня, їдальня, вітальня, кухня, класна кімната, ванна), побутову техніку (телевізори, пылососи, праски, фени, мікрохвильові печі, пральні та швейні машини та інше), засоби зв'язку, одяг та постільну білизну. Іграшки виготовлені з різноманітних матеріалів, в тому числі з порцеляни. Крім готових, діти використовують збірно-розбірні іграшки, а в старшому дошкільному віці – набори напівфабрикатів і заготовок для виготовлення атрибутів для сюжетно-рольових ігор.

Транспорт. Техніка. Споруди. Інструмент імітаційний. У дошкільних закладах цей вид іграшок представлений дуже широко, це і шосейний транспорт (автомобілі легкові та вантажні, автобуси, тролейбуси, спеціальний – швидка допомога, пожежна тощо), і колійний транспорт (трамваї, потяги, електрички, метропоїзди), і водний транспорт (пароплави, катери, човни) і повітряний транспорт (літаки, гелікоптери, супутники, космічні кораблі, повітряні кулі), і будівельна техніка (екскаватори, вантажні крани, бульдозери, катки, грейдери, бетонозмішувачі), і сільськогосподарської техніки (сівалки, комбайни, трактори). Іграшкові споруди, як правило, представлені будинками, гаражами, автопаркінгами, бензозаправками, мостами, вокзалами та естакадами; імітаційний інструмент – молотками, відкрутками, лещатами, гайковими ключами та інше. Конструкція техніки, що розрахована на молодший дошкільний вік, дозволяє дітям піднімати кузов або вантаж, крутити, насипати, котити. Деякі технічні іграшки обладнані заводними або інерційними механізмами. Іграшки для дітей старшого дошкільного віку мають, крім того, пневматичний і навіть електронний принцип дії. 56,7% вихователів старших до-

шкільних груп відмічають, що мають в групах складні технічні ігри – «Автоперегони», «Велотрек», електрифіковані залізниці, діючі збірні моделі «Lego», а також тематичні набори «Аеропорт» «Залізниця», «Річковий порт». Матеріалом для виготовлення даного виду іграшок є пластмаса, метал, та деревина.

Іграшки для ігор з піском, водою та снігом. У дошкільних закладах цей вид іграшок представлений наборами, що складаються з лопаток, граблів, ситечок, тачок, возиків, різноманітних форм для піску та снігу. Старші дошкільники в ігровій діяльності використовують набори для дослідів з піском, водою, снігом та різноманітні гідроспори (млини, шлюзи, фонтанчики). Матеріалом для виготовлення даного виду іграшок є пластмаса, метал, та деревина.

Сенсорні іграшки. До цього виду іграшок відносять іграшки, що сприяють вихованню сенсорної культури дітей та формують уявлення дітей про властивості предметів, удосконалюють діяльність органів чуття, в тому числі сенсомоторики та розвитку дрібних м'язів руки. В арсеналі вихователів, крім будівельних наборів, є різноманітні піраміди, втулки, іграшки для нанизування, шнурування, втикання, зав'язування, загвинчування; ігрові центри з різноманітним руховим, звуковим та світловим оснащенням, геометричні та силуетні лото. Як правило, іграшки даного виду виготовлені з пластмаси та деревини.

Спортивно-моторні іграшки. Іграшки даного виду, що представлені в залах для занять фізичною культурою досліджуваних дошкільних навчальних закладів, слід розділити на 3 групи: 1) іграшки для розвитку загальних груп м'язів та координації рухів. В молодшій дошкільній групі це м'ячі діаметром 20-25 см та 10-12 см, гойдалки, обручі, ходунки, кубики пластмасові (висота 5-7 см). Для дітей середнього та старшого віку – м'ячі діаметром 10-12 см та 6-8 см, гойдалки, обручі, палиці гімнастичні пластмасові та дерев'яні, скакалки довгі та короткі, бадмінтон, городки, кільцекиди, кеглі, тири; 2) іграшки для розвитку дихання (вітрячки, надувні кульки); 3) іграшки для розвитку дрібних м'язів рук (передбачені для середньої та старшої дошкільних груп), які в садочках

представлені настільними іграми (хокей, футбол, більярд, баскетбол, більбоке тощо). Крім того, для прогулянок на свіжому повітрі дошкільні заклади мають триколісні та двоколісні велосипеди, дюралюмінієві санчата та лижі з палками різних розмірів. В перелік іграшок для закладів, що мають басейни, входять гумові та пластмасові іграшки для гри у воді (кораблик, м'яч тощо). Матеріалом для виготовлення іграшок даного виду є пластмаса, гума, деревина та метал.

Будівельно-конструктивні іграшки. За даними наших респондентів групи для молодших дошкільників мають будівельні набори, що виготовлені з деревини. Будівельні набори укомплектовані достатньою кількістю основних деталей: кубиків, цеглинок, пластин, виконаних у двох розмірах – маленькі (4-5 см) і великі (10 см), відповідно, для ігор на столі та підлозі. Для використання конструкцій в сюжетній грі до будівельних наборів додають фігурки людей і тварин. Крім того, групи оснащені конструкторами з пазовим способом з'єднання деталей (тип «Lego»), виготовлених з пластмаси яскравих кольорів.

До будівельних наборів для дітей 5-6 років додаються, крім основних деталей, призми, арки, бруски, циліндри, сфери, напівсфери, архітектурні прикраси, фігурки людей та елементи ландшафту тощо. В асортименті іграшок дітей цього віку з'являються гвинтові конструктори, виготовлені з пластмаси та металу.

Матеріали для образотворчого мистецтва. Молодші дошкільнята під час предметної або самостійної ігрової діяльності використовують папір білий для малювання, папір кольоровий для аплікації, олівці кольорові, фломастери, фарби гуашеві, крейду кольорову та глину. У дітей більш старшого віку до цих матеріалів додається папір тонований для малювання, олівці графітні, фарби акварельні, крейда кольорова воскова, пластилін, пластика кольорова та клей ПВА.

Матеріали для художньої праці. Цей вид діяльності передбачений лише у дітей середнього та старшого дошкільного віку. Під час занять дошкільнята використовують кольоровий папір, картон, тканини, тасьму, нитки (швейні, муліне, пряжа) та клей

Пристосування та іграшки для формування елементарних математичних уявлень. На заняттях з логіко-математичного розвитку діти молодшого віку використовують площинний та об'ємний матеріал для лічби предмети та іграшки зростаючої величини та кубики-вкладинки або мотрійка. До даного переліку пристосувань та іграшок для дітей середнього та старшого віку додаються палички для лічби, предмети та іграшки зростаючої довжини, ширини, висоти та товщини, цифри і знаки з магнітним кріпленням, умовні мірки для сипучих речовин і рідин, умовні мірки вимірювання довжини, різноманітні об'ємні і плоскі геометричні фігури. Матеріалом для виготовлення іграшок даного виду є переважно пластмаса.

Настільно-друковані ігри. В молодших дошкільних групах цей вид іграшок представлений найпростішими іграми на порівняння, тотожність об'єднання предметів (лото, парні картинки) та іграми на складан-

ня, конструювання, збирання предметів з окремих частин (розрізні картинки, картонні мозаїки). У дітей більш старшого віку до цього переліку додаються ігри розважально-пізнавального плану з маршрутом (маршрутні ігри), ігри на розвиток комбінаторних здібностей та логічного мислення (шахово-шашкові ігри), ігри на допомогу у навчанні (вікторини, абетки на кубиках). Матеріалом для виготовлення іграшок даного виду є картон та пластмаса.

Аналіз даних анкетування вихователів дошкільних навчальних закладів показав, що навчальна та ігрова діяльність 100,0% дітей віком до 3 років пов'язана з використанням іграшок з дерева, пластмаси та гуми. Настільно-друковані ігри, олівці, фломастери та набори для дитячої творчості були у розпорядженні 92,1% молодших дошкільнят. Дві третини дітей даної вікової групи бавляться м'яконабивними іграшками та половина – іграшками для дітей до 3 років (табл. 1).

Таблиця 1. Розподіл окремих видів іграшок в залежності від їх використання дітьми під час перебування в дошкільному навчальному закладі, %.

Види іграшок	Вік дітей		
	до 3 років, n=481	4-5 років, n=617	6-7 років, n=342
Іграшки для дітей до 3 років	52,39±2,28* ^{2,3,4,5,6,7,8,9,10} #2,3	0,00±0,32* ^{2,3,4,5,6,7,8,9} #1	0,00±0,58* ^{2,3,4,5,6,7,8,9} #1
Настільно-друковані ігри	92,10±1,23* ^{1,3,4,5,6,7,10} #2,3	100,00±0,62* ^{1,3,4,6,7,10} #1	100,00±1,11* ^{1,4,6,7,10} #1
Іграшки з дерева	100,00±0,79* ^{1,2,4,5,6,7,8,9,10} #2	92,06±1,09* ^{1,2,4,5,6,7,8,9,10} #1,3	100,00±1,11* ^{1,4,6,7,10} #2
Іграшки з металу (конструктори)	31,81±2,12* ^{1,2,3} #2,3	50,57±2,01* ^{1,2,3} #1,3	79,82±2,17* ^{1,2,3} #1,2
Іграшки з пластмаси	100,00±0,79* ^{1,2,3}	100,00±0,62* ^{1,3}	100,00±1,11* ¹
Іграшки з гуми (латексу)	100,00±0,79* ^{1,2,3} #2,3	70,66±1,83* ^{1,2,3} #1,3	85,38±1,91* ^{1,2,3} #1,2
М'яконабивні іграшки	66,53±2,15* ^{1,2,3} #2,3	87,20±1,35* ^{1,2,3} #1,3	91,81±1,48* ^{1,2,3} #1,2
Олівці, фломастери	92,10±1,23* ^{1,3} #2,3	100,00±0,62* ^{1,3} #1	100,00±1,11* ^{1,3} #1
Набори для дитячої творчості	92,10±1,23* ^{1,3} #2,3	100,00±0,62* ^{1,3} #1	100,00±1,11* ^{1,3} #1
Портативні пристрої для комп'ютерних ігор	0,00±0,41* ^{1,2,3}	0,00±0,32* ^{2,3}	0,00±0,58* ^{2,3}

Примітки:

- *¹ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності іграшки для дітей до 3 років ($\leq 0,05$);
- *² – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності настільно-друковані ігри ($\leq 0,05$);
- *³ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності іграшки з дерева ($\leq 0,05$);

4. *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності іграшки з металу (конструктори) ($\leq 0,05$);
5. *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності іграшки з пластмаси ($\leq 0,05$);
6. *⁶ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності іграшки з гуми ($\leq 0,05$);
7. *⁷ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які використовують в ігровій діяльності м'яконабивні іграшки ($\leq 0,05$);
8. *⁸ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються олівцями і фломастерами ($\leq 0,05$);
9. *⁹ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються наборами для дитячої творчості ($\leq 0,05$);
10. *¹⁰ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей, які користуються портативними пристроями для комп'ютерних ігор ($\leq 0,05$);
11. *¹ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей віком до 3 років ($\leq 0,05$);
12. *² – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей віком від 4 до 5 років ($\leq 0,05$);
13. *³ – відмінності вірогідні порівняно з кількістю дітей віком від 6 до 7 років ($\leq 0,05$).

Пластмаса залишається найбільш вживаним матеріалом для виготовлення іграшок, якими користуються діти середнього та старшого дошкільного віку. На думку педагогів старший дошкільний вік (особливо 5 років і старше) є віком розквіту малювання. Мабуть тому, найбільш використовуваними серед дітей 4-5 років та 6-7 років є іграшки для творчої діяльності – олівці, фломастери, набори для творчості (фарби, пластилін, глина, кольоровий папір, клей тощо). З віком вірогідно збільшується використання дітьми іграшок з металу (конструкторів) та м'яконабивних іграшок. Так, якщо в молодшій дошкільній групі даний вид іграшок ви-

користовують лише (31,81±2,12)% дітей, то в середній і старшій групах (50,57±2,01)% і (79,82±2,17)% дітей відповідно ($p \leq 0,05$). Також в середніх і старших групах вірогідно більша кількість дітей порівняно з кількістю дітей молодшої групи грають з настільними-друкованими іграми ($p \leq 0,05$).

Що стосується тривалості використання іграшок впродовж терміну перебування в дошкільному закладі, то як свідчать дані наведені в табл. 2, вірогідно довший термін (від 1,21 до 2,00 годин щоденно), порівняно з усіма іншими видами іграшок, діти всіх досліджуваних вікових груп проводять з іграшками з пластмаси ($p \leq 0,05$).

Таблиця 2. Тривалість використання різних видів іграшок дітьми під час перебування в дошкільному навчальному закладі (години).

Види іграшок	Тривалість використання (годин на добу)		
	Вік дітей		
	до 3 років	4-5 років	6-7 років
Іграшки для дітей до 3 років	0,59±0,21* ^{4,5}		
Настільно-друковані ігри	0,68±0,08* ^{4,5 #2,3}	1,10±0,07* ^{3,4,5,6,7 #1}	1,23±0,08* ^{3,4,5,6,7,9 #1}
Іграшки з дерева	0,88±0,11* ^{4,7}	0,75±0,06* ^{2,4,5,8,9}	0,75±0,09* ^{2,5,8,9}
Іграшки з металу (конструктори)	0,15±0,04* ^{1,2,3,5,6,7,8,9 #2,3}	0,32±0,07* ^{2,3,5,6,7,8,9 #1}	0,56±0,10* ^{2,5,6,8,9 #1}
Іграшки з пластмаси	1,21±0,13* ^{1,2,4,6,7,8,9 #3}	1,54±0,11* ^{2,3,4,6,7,8 #3}	2,00±0,16* ^{2,3,4,6,7,8,9 #1,2}
Іграшки з гуми (латексу)	0,83±0,10* ^{4,5,7}	0,65±0,10* ^{2,4,5,8,9}	0,75±0,13* ^{2,4,5,8,9}
М'яконабивні іграшки	0,48±0,08* ^{3,4,5,6 #3}	0,69±0,07* ^{2,4,5,8,9}	0,76±0,09* ^{2,5,8,9 #1}
Олівці, фломастери	0,62±0,08* ^{4,5 #2,3}	1,22±0,06* ^{3,4,5,6,7 #1}	1,50±0,19* ^{3,4,5,6,7 #1}
Набори для дитячої творчості	0,71±0,09* ^{4,5 #2,3}	1,28±0,07* ^{3,4,6,7 #1,3}	1,59±0,06* ^{2,3,4,5,6,7 #1,2}

Примітки:

1. *¹ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок для дітей до 3 років ($\leq 0,05$);
2. *² – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання настільно-друкованих ігор ($\leq 0,05$);
3. *³ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок дерева ($\leq 0,05$);
4. *⁴ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок з металу (конструкторів) ($\leq 0,05$);
5. *⁵ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок з пластмаси ($\leq 0,05$);
6. *⁶ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання іграшок з гуми (латексу) ($\leq 0,05$);
7. *⁷ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання м'яконабивних іграшок ($\leq 0,05$);
8. *⁸ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання олівців і фломастерів ($\leq 0,05$);
9. *⁹ – відмінності вірогідні порівняно з тривалістю використання наборів для дитячої творчості ($\leq 0,05$);
10. #¹ – відмінності вірогідні порівняно з дітьми віком до 3 років ($\leq 0,05$);
11. #² – відмінності вірогідні порівняно з дітьми віком від 4 до 5 років ($\leq 0,05$);
12. #³ – відмінності вірогідні порівняно з дітьми віком від 6 до 7 років ($\leq 0,05$).

На другому рейтинговому місці за тривалістю використання дітьми до 3 років є дерев'яні та гумові іграшки (0,83-0,88 годин щоденно). Слід зазначити, що з віком тривалість використання таких видів іграшок, як настільно-друковані ігри, іграшки з металу (конструктори), іграшки з пластмаси, м'яконабивні іграшки, набори для дитячої творчості, олівці та фломастери вірогідно збільшується ($p \leq 0,05$).

Діти старше 3 років бавляться найдовше іграшками, що виготовлені із пластмас, порівняно з іншими видами іграшок ($p \leq 0,05$). Найбільша тривалість контакту з організмом

дітей старше 3 років встановлена для: наборів для творчості (1,28-1,59 годин щоденно); олівців/фломастерів (1,22-1,50 годин); настільно-друкованих ігор (1,10-1,23 годин щоденно). Фактична тривалість контакту дітей 4-5 років та 6-7 років з матеріалами для образотворчого мистецтва становить відповідно 2,5 та 3,09 годин на добу, насамперед, це пов'язано з тим, що вони широко використовуються вихователями як в спеціально організованій навчальній діяльності (заняття) дітей, так і в організованій ігровій діяльності дітей, і в самостійній діяльності дітей.

Висновки

1. В жодному з положень Базового компоненту дошкільної освіти, нормативно – методичних та інструктивних документів Міністерства освіти і науки України не визначено місце, час ігрової діяльності та тривалість використання іграшок дітьми впродовж перебування у ДНЗ.

2. Іграшки для дітей молодшого, середнього та старшого дошкільного віку у ДНЗ були підібрані відповідно до Наказу МОН України від 11.09.2002 №509 «Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок дошкільного навчального закладу», з урахуванням вікових особливостей розвитку дітей і етапами формування у них ігрової діяльності, та мали позитивні висновки Державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

3. Групові осередки, фізкультурний і музичний зали та басейни дошкільних навчальних закладів мали в наявності, а вихователі використовували в навчально-виховній роботі наступні види іграшок: а). Ляльки. Фігурки людей та тварин; б). Предмети лялькового вжитку; в). Транспорт. Техніка. Споруди. Інструмент імітаційний; г). Іграшки для ігор з піском,

водою та снігом; д). Сенсорні іграшки; е). Спортивно-моторні іграшки; ж). Будівельно-конструктивна іграшки; и). Матеріали для образотворчого мистецтва; к). Матеріали для художньої праці; л). Пристосування та іграшки для формування елементарних математичних уявлень; м). Настільно-друковані ігри.

4. Матеріалом для виготовлення сучасних іграшок є пластмаса, гума, деревина, метал, тканина, штучне хутро, картон. Визначені особливості використання дітьми під час перебування в дошкільних навчальних закладах різних за складом сировини видів іграшок та тривалість безпосереднього контакту зі шкірою та слизовими оболонками дитини є основою для розробки гігієнічної класифікації даного виду продукції.

5. Встановлено, що перше рангове місце за тривалістю контакту з організмом дитини незалежно від віку займають іграшки з пластмаси (від 1,21 до 2,00 годин щоденно). Друге рангове місце: у дітей до 3 років займають дерев'яні та гумові іграшки (0,83-0,88 годин щоденно); у дітей 4-6,5 років набори для творчості (1,28-1,59 годин щоденно); олівці/фломастери (1,22-1,50 годин); настільно-друковані ігри (1,10-1,23 годин щоденно).

6. Широкий асортимент іграшок, з якими контактують діти під час перебування в дошкільних навчальних закладах, різноманіття іграшок за функціональним призначенням, за складом сировини для їх виготовлення, відмінності в тривалості та характері контакту дитячого організму з іграшкою потребує оптимізації переліку показників безпеки, що підлягають контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Організація роботи в дошкільних навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році: інструктивно-методичні рекомендації / МОН України. – (Додаток до листа МОН України від 27.06.2014 №1/9-341). – 8 с.
2. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі: інструктивно-методичні рекомендації / МОН України. – (Додаток до листа МОН України від 26.07.2010 №1.4/18-3082 від). – 15 с.
3. Кураев Г.А. Возрастная психология: Курс лекций. / Г.А. Кураев, Е.Н. Пожарская. – Ростов-на-Дону: УНИИ валеологии РГУ, 2002. – 146 с.
4. Кудикіна Н.В. Теоретико-методичні засади організації ігрової діяльності дітей / Н.В. Кудикіна // Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошк. і початк. освіти : навч.-метод. посіб. / за ред. Г.С. Тарасенко. – К. : – Дім "Слово", 2010. – С. 11-25.
5. Губанова Н.Ф. Игровая деятельность в детском саду. – М.: Мозаика-Синтез, 2009. – 128 с.
6. Галань О.В. Аналіз ринку дитячих іграшок в Україні // Формування механізмів управління якістю та підвищення конкурентоспроможності підприємств: VI Міжн.наук.-практ. Інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених: тези доповідей, Дніпропетровськ, 26 березня 2015 р. – Дніпропетровськ: Університет Альфреда Нобеля, 2015. – С. 59-60.
7. Антомонов М.Ю. Математическая обработка и анализ медико-биологических данных. – К., 2006. – 558 с.
8. Проскура О.В. Програма виховання і навчання дітей від 2 до 7 років «Дитина» / О.В. Проскура О.В., Л.П. Кочина, В.У. Кузьменко, Н.В. Кудикіна // – К.: Видавництво «Університет», 2010. – 286 с.
9. Базовий компонент дошкільної освіти // – К.: Видавництво Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, 2012. – 26 с.

ХАРАКТЕРИСТИКА АССОРТИМЕНТА И ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТИ КОНТАКТА ДЕТЕЙ С ИГРУШКАМИ В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ УЧРЕЖДЕНИИ

Платонова А.Г., Яцковская Н.Я., Шкарбан Е.С., Саенко Г.М.

В статье представлен детальный анализ фактического ассортимента игрушек в дошкольном учреждении, распределение по видам, материалам для изготовления, продол-

жизельности непосредственного контакта ребенка с игрушками. Проведен анализ нормативной и правовой базы. Выявлено, что у детей от 2 до 6 лет первое ранговое место занимают игрушки из пластмассы (фактическое время контакта 1,21-2,00 часа ежедневно). В игровой деятельности детей от 3 до 6 лет преобладают наборы для творчества, настольно-печатные игры, фломастеры и карандаши (фактическое время контакта 2,5-3,09 часа). Показано, что продолжительность контакта игрушек со слизистыми оболочками и кожей ребенка, состав сырья для их изготовления являются основой для разработки гигиенической классификации игр и игрушек и оптимизации перечня контролируемых показателей безопасности для здоровья.

CHARACTERISTICS OF THE RANGE AND PROLONGED USE OF CHILDREN WITH TOYS IN THE PRESCHOOL

A.G. Platonova, N.Ya. Yatskovskaya, E.S. Shkarban, H.M. Saenko

The article presents a detailed analysis of the actual assortment of toys in preschool, distribution by type, materials for production, duration of direct contact with the child's toys. Analysis of normative documents of the Ministry of Education held. It has been shown that children from 2 to 6 years, ranking first place is occupied by toys made of plastic (the actual contact time of 1.21-2.00 hours per day). In the games activities for children from 3 to 6 years is dominated by sets for creativity, pen-and-print games, markers and crayons (the actual contact time of 2.5-3.09 hours). It is shown that the duration of contact with the mucous membranes of toys and baby skin, the composition of raw materials for their production are the basis for the development of the sanitary classification of games and toys and optimization of the list of monitored indicators of health safety.

УДК 613.96:796.012

ГІГІЄНІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ РІЗНИХ ВИДІВ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ НА ФОРМУВАННЯ ЇХ ЗДОРОВ'Я

Добрянська О.В., Бердник О.В.

ДУ „Інститут гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва НАМН України”, м. Київ

Вступ. Потреба у русі – одна з загально-біологічних особливостей організму, що відіграє важливу роль у його життєдіяльності. Формування людини на усіх етапах еволюційного процесу відбувалось у нерозривній єдності з активною м'язовою діяльністю, яка є одним з основних факторів, які забезпечують гомеостаз внутрішнього середовища організму. Рухова активність належить до основних факторів, що визначають рівень обмінних процесів організму і стан його кісткової, м'язової і серцево-судинної системи. Регулярні фізичні навантаження підвищують фізіологічний статус організму, мобілізують його природні захисні фактори, тобто імунологічну стійкість [1-2].

Фізична активність тісно пов'язана з 3-ма аспектами здоров'я: фізичним, психічним і соціальним.

Для кожного індивідууму можливий певний діапазон рівня рухової активності, необхідний для нормального розвитку і функціонування організму, збереження здоров'я. Розрізняють мінімальний, оптимальний і максимальний рівні рухової активності. Оптимальний рівень фізичної активності дозволяє людині зберігати і зміцнювати своє здоров'я, знижувати ризик виникнення захворювань [3].

Проте, питома вага м'язової роботи, як генератора енергії, що використовується людиною, скоротилася за останні 100-120 років у 188 разів. Обмеження рухової активності протягом останніх десятиліть